

Els aiguamolls muntanyencs

CARLES DOMINGO

Tot anant pels pastius de l'alta muntanya, i doncs pels planells i les comes dels rasos, segurament tard o d'hora us sorprendrà per la verdor més viva que mostra algun rodal de l'herbei, que fa contrast amb el to majoritàriament més apagat del prat que s'estén pertot arreu.

Si us hi fixeu, podreu observar que aquests claps d'ufanor se solen recloure en els paratges planers que tanmateix hi ha de tant en tant enmig de la general conformació convulsa del relleu de la zona: al fons d'un clot, per exemple, o encara en algun punt d'un coster, on aquest momentàniament ha desistit de continuar tombant.

Són verals on l'aigua s'atura, on els rierols en arribar-hi no saben cap on tirar i travessen el paratge amb vores incertes o fent-hi giragonses indecises; indrets fonamentalment amarats d'aigua on, si us hi aventureu, quedareu enfangats i no tindreu més remei que xipollejar o anar fent saltirons d'un cabiró eixut a un altre, tot cercant-los per entre l'aiguallera i el fangar generalitzats, perquè sovint es camuflen sota les tofes frondoses de l'herbei.

No us n'heu adonat, però és que us heu ficat per dins d'una mollera o aiguamoll de muntanya. És a dir, sou en un indret on la capa freàtica del subsòl (o sia l'estrat que hi reté l'aigua) es troba a flor de terra; amb què l'aigua, amarant-ho tot, en arribar a la saturació, hi sobreix. Paratges que són de mal escorrimient, on l'aigua s'estanca i forma bassals més o menys extensos, perennes o eventuais, segons si l'aportació d'aigua hi és o no constant.

D'aquests accidents n'hi ha de litorals i de terra endins. Aquests darrers es poden trobar a la vora d'un curs o d'una massa aturada d'aigua (llac, estany) —riberals, doncs— o bé simplement en un terreny pla enfonsat, mal drenat. I hi ha també els aiguamolls muntanyencs, propis de la muntanya humida (això és, d'aquella que disposa d'una bona pluviositat o bé, o ensems, on neva prou a l'hivern).

En el present treball, la finalitat del qual és donar notícia sobretot d'alguns dels mots de què disposa la nostra llengua per a anomenar en particular aquest accident hidrològic en quant se situa a l'alta muntanya (o bé en muntanyam anàleg, per alçada, abruptesa, climatologia...), prenem com a terme general de referència el mot *aiguamoll*, és a dir, aplicable tant als de vora mar com als que hi ha terra endins, sien on sien i com sien aquests darrers. Però preferirem com a terme específic dels aiguamolls muntanyencs el terme *mollera*, altrament el mot usat pels botànics, els geòlegs o els geògrafs

En primer terme la mollera alcalina del barranc de Plaià, sobre Tor (Vallferrera)

que els han estudiat segons el punt de mira de llur especialitat. Una denominació, a més, prou coneguda en l'ús oral i toponímicament de llarg a llarg del Pirineu i muntanyes del Pre-pirineu i arribant al nord-est fins al Montseny.

Advertim que aquesta mena d'aiguamolls, com que de fet es tracta d'accidents topogràfics menors, són coneguts també amb una bona còpia d'altres noms, cadascun amb un àmbit propi o preferent d'ús o, si més no, de compareixença en la toponímia.

Patamoll i marjal

No podem deixar d'esmentar de passada dos importants geosinònims d'aiguamoll: *patamoll* i *marjal*. El primer és propi del català nord-occidental i es troba des de Mequinensa i Margalef de Montsant (Priorat) fins gairebé al capdamunt de la Ribagorça (les Paüls, ací segons la variant *patimoll*) i el Pallars Sobirà (Alins de Vallferrera).

Marjal, nom aplicat sobretot als aiguamolls litorals, és un terme valencià, que no és usat, però, en la totalitat del país, sinó tan sols sud enllà de la Plana Alta i de l'Horta de València. Això segons Coromines, perquè en l'*Atlas lingüístic del domini català* (ALDC) aquest mot únicament consta en dos punts d'enquesta: Alfafar (Horta sud) i l'Alcúdia de Carlet (Ribera Alta); és a dir, sense que s'ultrapassi la plana central valenciana, i encara el vocable que hi surt com a primera resposta, a Alfafar és *auiamolls*, cosa que ens fa

suposar que *marjal* és un terme que va esdevenint obsolet, almenys en la llengua del comú de la gent. En realitat, *aiguamoll* o *aiuamoll* (*aimoll* a Castelló de la Plana) és el terme reportat en la major part de les localitats valencianes enquestades en l'ALDC¹.

Sinònims alternatius de *mollera*

Mollera, que, com hem dit, és el terme de referència que hem convingut a triar per als aiguamolls muntanyencs, no és un mot, tanmateix, que en toponímia aparegui en la generalitat dels espais que coneixen aquests accidents. Hi ha contradetes en què som advertits de la seva presència amb termes que poden diferir considerablement de les paraules *aiguamoll* i *mollera*. Del Pirineu i muntanyam similar en podem esmentar un grapat: *fenet* i *feneta*, *aigual* i les seves variants, *l'aiguamoix* i *l'aiguamort*, el *mollal*, el *mollar* i el *moixal*, el *molladiu* i el *mollariu*, *l'aigüerol*... i encara, potser, altres que ignorem.

En aquest treball tractarem amb més detall els feners i els aiguals, perquè són termes dels quals hem pogut disposar d'una informació abundant del seu actual ús toponímic. No deixarem, però, de reportar les notícies que Coromines ens dóna d'altres mots, com també dels que hem vist en la cartografia, de contingut semàntic similar; no gaires, si tot s'ha de dir, en tractar-se dels noms d'un accident topogràfic generalment menor i, per tant, que no importa menystenir.

Els feners

Tant *fenet* com *aigual* anomenen aquests indrets amb mots que fan referència a elements substantius seus: l'agent causal, l'aigua, en *aigual*; i l'efecte (si més no, l'efecte més patent) en *fenet*; això és, l'esplet d'un determinat herbei a què dóna lloc la plèthora d'aigua.

Podríem fins i tot definir el *fenet* com un 'herbassar de lloc humit'. Un herbassar constituït per plantes exuberants de grans dimensions, format en un lloc especialment aigualós. Una formació megafòrbica² —que diuen els botànics— que suggeriria un prat de dall, tan sols que la presència de l'aigua hi seria més clara.

Aclarim que un prat de dall és un prat de plantes farratges altes, autòctones. És com un camp seminatural de farratge, constituït per una formació herbàcia densa i esponerosa, capaç de resistir dues o més dallades l'any. Els vegetals que s'hi fan són salvatges i el pagès que el mena tan sols ha de mirar de mantenir-hi la humitat (per bé que d'uns anys ençà procura a més afavorir-hi les espècies més productives).

La ufanor que ostenta l'herbei en els feners té com a causa, com ja hem dit, el fet que les plantes hi disposen d'aigua a desdir; això és, de la condició aigualosa de la gleba en aquell

indret, un tret en el qual convé tothom que en té coneixement directe. En els feners hi ha naixement d'aigua, precisen a Coromines més d'un dels informants que va tenir sobre el mot. L'escriptor pallarès Pep Coll, en el glossari de termes propis de la comarca que adjunta en el seu llibre *El parlar del Pallars*, explica que el *fenet* «és un indret on brolla l'aigua i s'hi queda estancada», és a dir, un aiguamoll. De tota manera, entenem que el tret fonamental que caracteritza el *fenet* és la tofa d'herbassar que s'hi fa; el creixement esponeros que hi té l'herba, en contrast amb la més modesta gerdor del prat circumdant; tenint en compte, tanmateix, que la càrrega aquosa del terreny oscilla en funció de la pluviometria o bé també de la neu caiguda a l'indret i, per tant, que hi pot haver temporades en què l'aigua, sense que hi manqui, tampoc no hi sobri i, doncs, de moment no hi brolli; ni s'hi formin, per tant, nous bassiols, o els que encara hi ha s'assequin.

Com exposa Coromines, *fenet* no és sinó un derivat del mot masculí *fe*; *fe*, és clar, en el sentit de *herba fe* o *fenc*³. *Fenc* és una paraula que s'ha anat imposant sobre l'altra per l'avantatge que presenta de no poder-se confondre amb el mot *fe* en quant significa creença ferma o confiança total o, encara, quan anomena una de les virtuts teològals.

Pròpiament dit, el *fenc* o *fe* és el nom d'un trèvol que fa les flors d'un color vermell viu, el *Trifolium incarnatum*, una planta que és conreada com a farratge, ja que com a tal és excel·lent. Tant ho és que el seu nom —i el del derivat *fenàs*⁴— s'han convertit en sinònims de farratge; una cosa que ha conduït que qualsevol indret poblat d'un herbei que té tot l'aspecte de ser bo com a menjar per al bestiar, s'hagi anomenat amb el mot de sentit col·lectiu *fenet*.

Altrament, els etimologistes ens diuen que aquest mot, *fenet*, prové d'un presumpte FENARIU (derivat de FENUM, això és, 'herba de prat'), el qual seria traduïble per 'lloc poblat de fenàs', o sia, d'herba que es pot fer servir com a farratge.

Trifolium incarnatum

1. *Aiuamoll* no comença fins a la Plana Alta (Atzeneta del Maestrat; l'Alcalatén, comarca que n'és limítrofa, encara diu *aiguamoll*), però s'estén fins a Altea (Marina alta) i la Torre de les Maçanes (l'Alacantí).

2. Megafòrbia. Literalment del grec *mega* 'gran' i *forbia* 'pastura'. És diu així qualsevol planta herbàcia alta i frondosa, especialment pròpia de les muntanyes euroasiàtiques (J. Vigo i Bonada).

3. La variant *fenc* prové de la pronúncia dialectal del català nord-oriental, que en pronunciar el mot hi afegeix una consonant velar nasal sonora (és a dir, el so final consonàntic del mot *fang*, per exemple).

4. Forma que en el català del migjorn fa de substitut inequívoc del problemàtic *fe*.

Fener és sobretot un mot del català del Pirineu i Prepirineu ponentins. Coromines assegura que se sent amb gran abundància en totes les valls pirinenques des de la Baixa Cerdanya fins a un tros endins d'Aragó, i al llarg del Segre a partir d'Oliana. Personalment n'hem pogut constatar el topònim en especial a la Vall Fosca i a la Vall d'Àssua i en part de les respectives contrades veïnes (la ribera de Sort, a l'est, i les valls contigües a l'oest, l'una encara pallaresa, la del riu de Manyanet, i l'altra ja ribagorçana, la del *riu* *d'Ert*a, a ponent; i encara, al nord, a la Vall de Boí). D'una manera més escadussera n'hem trobat ocurrencies no sols en altres espais ponentins, com la Terreta (això és, la contrada a l'entorn de la Noguera Ribagorçana un cop passat el congost de Mont-rebei) i l'Alt Urgell; ans fins i tot al mateix Ripollès i encara a l'Empordà⁵. En tot cas, és evident que, en anar-se fent secaner el terreny, la freqüència del topònim minva. Així, a la Conca de Tremp tan sols en vam trobar un, *la Font dels Feners*, a Salàs, en una vall paral·lela a la del riu de Serrateix.

Els feners que hem observat cartografiats al Ripollès es troben entre els termes de Gombrèn i Campdevàrol, a banda i banda de la vall del Merdàs, l'un cap a l'extrem oriental de la serra de Montgrony, el *pla de Feners*, i l'altre, un veral anomenat simplement *Feners*, que tenim pels baixos de la serra de Sant Marc (d'Estiula).

Els poblets anomenats *Fener*

Fener ha donat nom a alguns petits nuclis de població. Així a l'Alta Cerdanya, sobre la Tor de Querol, a un poblet del municipi d'Enveig, pertanyent a la parròquia de Brangolí; i al Berguedà, entre Gósol i Saldes a sota mateix del llogaret de *l'Espà* i als peus del Pedraforca, un altre anomenat *Feners*, també. Podem fer referència, així mateix, a l'antic veïnà i terme d'igual nom pertanyent al municipi d'Anserall (ara inclòs en l'anomenat *les Valls de Valira* —per tant, de la contrada de l'Alt Urgell, coneguda per l'Urgellet—; un nom el seu —*Feners*— que ara tan sols conserva una borda que hi queda (*la borda de Feners*). Aquest llogaret s'aixecava en un coster damunt la riba dreta del Segre, ben a prop de la Seu d'Urgell.

A Andorra, al costat de la Valira d'Orient, poc més amunt de les Escaldes, n'hi havia un d'homònim, que va desaparèixer a mitjan segle XIX, per mor d'una ensulsiada del terreny produïda per una revinguda tumultuosa d'aigua, eixida d'allí mateix. Segons un testimoni coetani, el fenomen començà amb l'aparició sobtada d'una font enmig del poblet, el broil de la qual creixia cada cop més, tant que al final, l'aigua, soscavant-ho tot, s'emportà el poble sencer.

Fener en l'Atles lingüístic del domini català

Com hem apuntat adés, el significat de *fener* fa referència, en sentit estricta, a 'abundància ben ostensible d'herba', en principi, bona⁶ com a farratge, del lloc. En el fener el pagès o el pastor hi pondera sobretot la presència de l'herba a aprofitar per al bestiar, sense fer cabal que això s'ha produït perquè no hi manca l'aigua. Potser per això l'ALDC, en el mapa corresponent als noms que rep l'aiguamoll en el territori on es parla català, *fener* tan sols apareix en un dels punts enquestats, Bescaran. Bescaran és un poble de l'Alt Urgell, que pertany també al municipi modern les Valls de Valira i la contrada que presideix en el referit *Atles* es troba entre el Segre i la Valira, limitant a l'est amb el Baridà (extrem ponentí de la Baixa Cerdanya) i amb Andorra al nord i a ponent.

Cal dir que els punts de l'enquesta que l'envolten donen com a resposta les paraules següents: *aiguamoll* a Arfà, *aigamoll* a Santa Coloma d'Andorra, Meranges⁷ (Cerdanya) i Gósol (Berguedà), *fangot* a Ordino (Andorra) i finalment *mollera* a Alp (Cerdanya).

Bescaran

Variants de *fener*

El mot *fener* en toponímia es pot presentar de tres maneres: sol (en singular o plural, amb article o sense), com a determinatiu d'un genèric (roques, pla, coma, collada, barranc, llac, font, solana, camí...), o bé en condició de genèric, que cal determinar per a poder fer de nom inequívoc d'un lloc.

Pot aparèixer segons alguna forma variant. En femení *fenera*, i amb un sentit augmentatiu que potser arrossega d'un antic neutre plural en *a*, que en fóra l'ètim; amb terminacions basco-pallareses dialectals: *fenero*, *fenerui*; amb sufixos diminutius: *feneret*, *fenerol*, *feneró*; i amb sufix col·lectiu o augmentatiu: *feneral*.

D'aquestes variants, *fenera* és la que relativament presenta més ocurrencies i, en general, segons el sentit augmentatiu suara esmentat. N'hem trobades a la Vall d'Àssua i a la Vall Fosca, a la Vall de Boí i a la Ribera de Sort i, encara, a la

5. Ben segur, en aquest darrer lloc, amb un aspecte actual que no s'acorda gens amb el significat propi del mot. Així a l'Alt Empordà, a Llançà, tenim *la platja del Fener*, que ara no és sinó una zona del municipi urbanitzada densament i destriada de dos sectors, *Fener de Dalt* i *Fener de Baix*, però on hi havia hagut realment aiguamolls.

6. Cal advertir que no sempre el contingut del fener és bo. Sovint s'hi troben plantes tòxiques, com ara la tora o acònit, que conté un alcaloide, l'aconitina, prou coneguda pels farmacòlegs.

7. A Meranges hi apareix com a resposta segona *fangals*.

Vall d'Àneu. En aquesta darrera, per exemple, la *collada de la Fenera* i el barranc ídem (que desemboca al riu d'Unarre, afluent aquest de la Noguera Pallaresa).⁸

Les variants amb terminació pre-romànica són, com hem dit, *fenero* i *fenerui*. S'han format adossant simplement al mot romànic *fener* les terminacions *o* i *ui*, que són pròpies del basc i manifesten la pervivència que encara tenia aquesta llengua en aquestes contrades alpallareses més retirades en temps en què ja s'hi anava introduint el català; amb les interferències inevitables que es devien produir entre les dues llengües, que la típica petrificació a què són sotmesos els mots de la llengua comuna en esdevenir topònims ha fet arribar fins als nostres dies.

De *feneros*⁹ n'hem pogut localitzar tres: dos de pròxims, l'un a Saurí, a la Vall d'Assua, i l'altre, la *font del Fenero*, a Surp, a la punta extrema de la Ribera de Sort i a la dreta de la Noguera Pallaresa, sobre Rialb. El tercer és el *barranc de Fenero*, que es troba no gaire enllà de l'entrada a la Vall de Boí pel Pont de Suert, en arribar a l'entorn del poblet de Còll.

Aquest *barranc de Fenero* baixa de la carena que separa la Vall de Boí de la Vall de Barravés, és a dir, la carena que separa la Vall de la Noguera de Tor de la que fa de capçalera de la Noguera Ribagorçana. Doncs bé, en el caient devers Barravés de l'alineació de carenes separadora de les dues contrades és on trobem *Fenerui*, una gran vall —diu Coromines—, el nom de la qual és emmanllevat per diversos dels seus accidents: un serrat, un pic, una collada, un barranc i una pena ('penya').

Tots els diminutius de *fener* que hem trobat pertanyen a topònims en nombre plural. Potser és perquè si el *fener*, a més de migrat, és únic no arriba a tenir prou entitat per a merèixer tenir un nom o poder especificar un indret per la seva presència. És a dir, únicament si apareix en unió pot ingressar en la toponímia.

Esmentem tres topònims en què el mot *fener* apareix amb tres formes diferents de diminutiu: *les bordes dels Fenerols* a Sispony (Andorra), *els Fenerons* a Oveix (Vall Fosca) i *la solana dels Fenerets* a Caregue (Vall d'Assua).

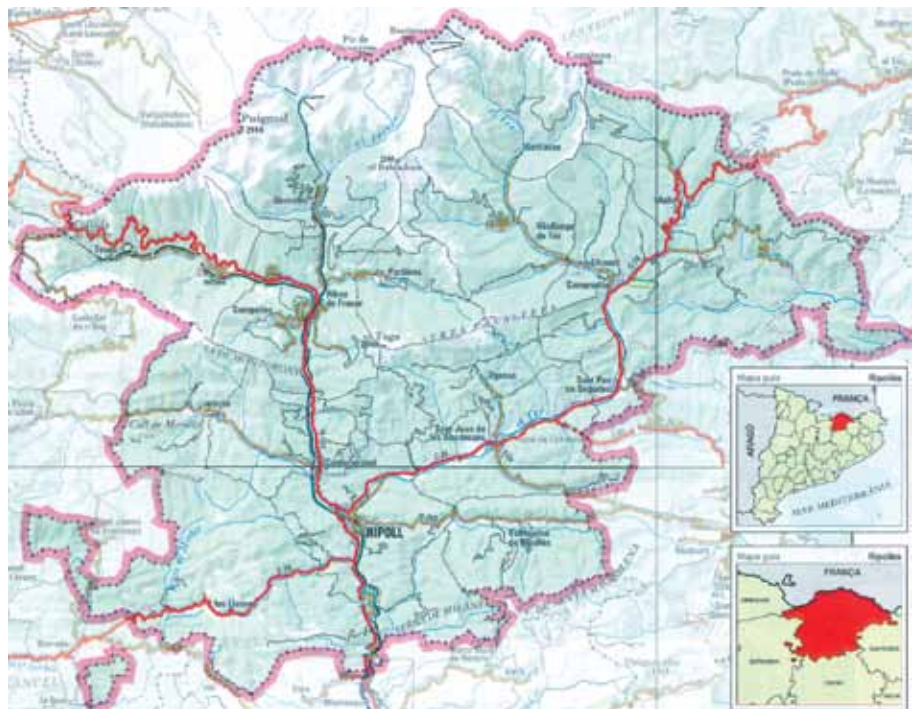
El sufix *al* (de *Feneral*) confereix un aspecte d'augmentatiu al mot; deu fer esment, aquest, o bé a un gran *fener* o bé a un indret on abunda l'herba fe o fenc. Com a topònim l'hem detectat a l'Alt Urgell (així un cas anant de Tuixén a Gósol pel *coll de la Mola*), a Andorra, al peu del pic d'Enclar, i a Rialb, al Pallars Sobirà; tots tres amb el mot en plural i sense determinant. L'hem observat també al Montsec de

Rúbies —*el clot dels Fenerals*— en el vessant que cau devers el *congost de Collegats*, sota el poble abandonat de Rúbies.

Els aiguals

Aigual és un mot transparent. Tothom pot comprendre que si un paratge se'n diu, és que deu ser un lloc on l'aigua és el protagonista, un indret aigualós, si més no impossible de descartar en una descripció detallada del terreny. Ara bé, cal advertir prèviament que *aigual* és un mot que té la particularitat que, en els llocs on n'hi ha més presència toponímica i —suposem— ús en la parla col·loquial, no hi sol aparèixer en la forma canònica, sinó segons variants que en defugen la doble diftongació o l'ometen del tot. Així, a la Vall de Camprodon o a la rodalia de Molló, llocs de màxima presència del mot, tan sols el trobareu, si més no en la toponímia, en les variants *aigol* o bé *igol*, sobretot la primera.

En el conegut recull que Ramon Amigó va fer dels noms del lloc del terme de Vilallonga de Ter, a la Vall de Camprodon, l'accident hi consta vint vegades i sempre sota la forma *aigol*. Personalment també ens fou reportada així en deu ocurrences en una zona contigua que anava de Queralbs (Ripollès) a Rocabrúna¹⁰ (Garrotxa): sis a Molló, dues a Rocabrúna i respectivament sols amb una a la Coma de Freser (Queralbs) —*els aigols Podrits*— i a Ulldeter (Setcases) —*aigols de Camamilla*.

Comarca del Ripollès on es troben molts aiguals (o aigols)

8. La *Gran geografia comarcal de Catalunya* i l'*Atlas topogràfic català* (ATC) enregistren un topònim amb *fenera* al Maresme, a Caldes d'Estrac. El *rial de la Fenera* en la Geografia, que fa parcialment de termenal del mínuscul terme d'aquest poble; i com a paratge en l'ATC, un paratge en el qual s'assenyala un dipòsit d'aigua cobert.
9. Trobem aquesta terminació pre-romànica en molts topònims pallaresos: Monteixo, Monestero, Montorroio, Campo, Bassiero... mots que fan referència respectivament al teix (l'arbre), a un monestir, a una muntanya que ara es diria Mont-roig, a un camp, a un bassier o baser, 'espadat'...

En canvi, *igol* tan sols el tenim referenciat amb cinc ocurrences, quatre a Setcases i una d'isolada al termenal entre Camprodon i Molló —*igol d'en Romaní*. Potser *igol* que és la variant més allunyada de la forma originària, es troba més aviat en el llenguatge oral. Tanmateix, ens sobta que,

10. Poblet pertanyent a l'antic terme de Beget, ara incorporat a Camprodon.

en l'ALDC, *igol* solament figura com a resposta —i resposta única— en un punt de l'enquesta sobre el concepte *aiguamoll*, i a Vilallonga de Ter, precisament.

Sortint d'aqueixa contrada pirinenca de les valls del Ter i el Freser, les dades sobre la realització del terme *aigual* o de les seves variants són escadusseres, en part, segur, per manca personal d'informació de detall. L'ALDC l'enregistra únicament en tres punts de l'enquesta, un d'ells, l'adés esmentat de Vilallonga de Ter. Els altres dos són Prats de Molló (Vallespir) i Sant Cebrià de Rosselló; a Prats segons la variant *aigol* i a Sant Cebrià com a *aigal*¹¹ (en aquest darrer lloc, però, deu anomenar aiguamolls litorals, d'aigües salobrenques).

L'*Atlas topogràfic de Catalunya* tan sols n'enregistra tres casos en la zona d'alta muntanya. Un d'andorrà, de la parròquia d'Encamp, *les Agols*¹², un paratge que és la capçalera fluvial del riu dit *de les Agols*, nascut ran de l'escarpament final de la carena de la *Tosa de Braibal* al punt conegut com a *cap de les Agols*¹³; i els altres dos de l'Alt Urgell: un *els Aigols* —sobre el llogaret de l'Alzina d'Alinyà (actualment al terme de Fígols-Alinyà), a la capçalera del riu de la Peça i a la vora del camí que pel coll d'Ares porta a la vall de la Vansa; i a l'altra la *font dels Aiguals* (o *Aigols*)¹⁴, a la vall de Cabó.

En aquesta mateixa comarca de l'Alt Urgell hem vist cartografiats amb el mateix topònim —*torrent de Gol*— dos d'aquests cursos d'aigua; i certament, aquest determinatiu

Gol en ambdós ens ha desconcertat. L'un es troba al terme d'Anserall, entre el llogaret de Calbinyà i el pla dit de les Forques¹⁵, i neix en la collada anomenada *del Fener de la Clusa*. L'altre el tenim en el caient de la muntanya d'Alinyà devers la vall del riu de la Vansa, cap a la banda en què aqueix riu comença a entaforar-se per un congost infranquejable que impossibilita l'accés directe a la contrada per un camí que remunti la vall.

Doncs bé, aquest determinatiu insòlit, ¿no podria ser fruit d'una interpretació errònia del topònim, amb què en grafiar-ne el sintagma hi hagi hagut una mala partició dels mots de la tira lèxica? Potser en el determinatiu *de Gol*, la vocal *e* de la preposició no és sinó la vocal *a* del terme *agol*, una paraula que el tècnic cartogràfic no devia saber i, per tant, no hi va reconèixer l'apostrofació del nexa *de* davant de la vocal inicial. Una apostrofació, per altra part, que, en lloc de ser feta amb el terme *agol*, ho podia haver estat amb una altra variant de *aigual*, posem per cas la forma *eigol* que reporta de passada Coromines.

Creiem que corrobora aquest parer el fet que el *torrent de Gol* de l'Urgellet té a la capçalera aquella collada que per distingir-la d'altres hom anomena fent referència a un fener, *el fener de la Clusa*, que deu tenir a prop i ser prou conegut.

Sortint de l'alta muntanya, l'ATC n'enregistra dos casos més. L'un a la Segarra —*els Aigols*—, un paratge de la ribera de Sió, dessota mateix de Montfalcó Murallat, poble que pertany al municipi de les Oluges, el terme del qual té fama de tenir abundor d'aigua al subsòl. I l'altre a Pontons, a l'Alt Penedès, un estret i agrest *clot dels Aigols*, per on s'escolen, en part, les aigües de la muntanya devers la plana i acaba recollint la riera de Marmellar.

Esmentem finalment dos casos més que coneguèrem pels mapes 1:5.000 de l'Institut Cartogràfic de Catalunya. Un dit *les Auguals*, que anomena un indret riberenc de Valllebrera, a la Noguera, a poca distància, riu amunt, d'Artesa de Segre; i l'altre, un *torrent dels Agols* a Vidrà (Osona), pujant cap al Puigsacalm.

Observem que, tret del cas discutible de Cabó, en tots aquests noms de lloc *aigual* no hi apareix tal qual, predominant-hi, en canvi, la variant *aigol*. S'hi acosten tan sols la

15. El pla (ocupat per una instal·lació militar) que hi ha dalt del turó que la ciutat de la Seu d'Urgell té sobre seu mateix, al nord.

11. En el sentit de coma per on baixa l'aigua i segons la variant *agal*, Coromines enregistra el mot també a l'Alta Cerdanya, en els termes veïns de Natija, Osseja i Palau de Cerdanya, propers a Puigcerdà, i comenta que el territori d'aquests pobles en va ple.

12. *Les Agols*. Més que un tractament com a femení d'aquest mot, hi veiem l'article masculí plural *les* del parlarès, que altrament el DCVB assigna també a Andorra i encara documenta en un document rossellonès del segle XVI: «... per les honorables diputats». Afegim-hi que la variant *agol* el DECat l'enregistra també a la Vall de Ribes, a Pardines, amb l'article masculí plural normal, *els agols*.

13. Aquest *cap de les Agols*, en el mapa d'Andorra de l'Ed. Alpina de l'any 2012 és desplaçat una mica més amunt i dóna nom al darrer cim de la carena que prolonga cap a l'est la *tosa de Braibal*, una carena més aviat esmussa que presenta una certa ondulació. Aclarim també que els mapes contemporanis de la zona (ATC, el de l'Alpina suara esmentat...) anomena aquesta *tosa*, *tossa*; cosa que no concorda amb com ho fan els mapes oficials 1:50.000 i 1:25.000 publicats pel govern andorrà, ni tampoc amb la monografia sobre Andorra de la GCCC, l'autor de la qual en la part corresponent al relleu es deu al geògraf Joan Rebagliato. Encara més, com podem llegir en l'*Onomasticon*, és com a *tosa* que Casacuberta va comunicar l'any 1920 el nom d'aquest pic a Coromines (en transcripció fonètica, *Toza Braibal*); paradoxalment, però, l'epígraf de l'article dedicat a aquest pic és *Braibal, tossa*.

Resumint, els noms més versemblants dels cims extrems de la carena que domina el paratge andorrà de *les Agols* serien *tosa de* o *del Braibal*, per al cim occidental (que és el culminant) i *pic de les Agols*, per al cim oriental. El *cap de les Agols* no seria sinó el nom que tindria el capdamunt de la part sense gaire abruptesa (que és un fons de coma) per on hi ha o s'assenyala l'eiximent del *riu de les Agols*, un indret que, com hem dit, caldria situar dessota mateix del *pic de les Agols*.

14. *Aiguals*, segons l'ATC; *aigol*, segons el mapa de l'Ed. Alpina - Geo Estel, i també segons l'excehent monografia *La vall de Cabó* del Dr. Battestini, on el nom d'aquesta font és retret més d'un cop. Potser la transcripció del topònim en l'ATC obeeix a un excessiu zel de l'informant en la normativització d'aquesta mena de mots, al nostre entendre, impropedent si més no, en tractar-se d'un topònim menor.

forma *augual*¹⁶ de la Noguera i la rossellonesa *aigal*. Coromines afirma en l'*Onomasticon* que la forma *aigual* alterna amb les variants *aigol*, *agol*, *eigol*, *igol*, *aigal* i àdhuc *igal*. Particularment, la forma que hem constatat més vegades és *aigol*. No sé si caldria introduir aquesta variant en el corpus lingüístic general com a forma secundària del terme *aigual*.

Determinacions compartides i exclusives o sense compartir

Quan *aigual* i *feners* fan de genèric hi ha algun cop que comparteixen el determinatiu, si no sempre amb mots idèntics, amb mots diferents però d'igual significat. Així tenim enregistrat un *igol Roig* a Espinavell (Garrotxa) i dos *feners Rois* al Pirineu de ponent, un a la Vall Fosca (que dona nom així mateix a un serrat que baixa del *bony d'Altars*), i un altre al vessant de la dreta de la ribera de Sant Nicolau, per sobre d'Aigüestortes i que fa de determinatiu d'un barranquet.

Entre aquests trets determinatius que trobem posats en relleu tant en l'un com en l'altre d'aquests dos apel·latius genèrics tenim la grandària i la llargada. Com a exemples del primer esmentarem dos *feners Gran* a la Ribera de Sort, a dreta i esquerra de la Noguera, i encara un altre que al seu torn determina un bony, *el bony del Fener Gran*, que és un cim important de la serra del *Solà de Baén* (una serra paral·lela al Boumort, per bé que més al nord). Recíprocament mencionem un *aigol Gran* a Vilallonga de Ter.

Quant a l'expressió de la llargada, hem observat que els *feners* solen ser *llongs* i, en canvi, els *aiguals*, sempre *llargs*. Així tenim enregistrats dos *feners llongs*, un per sobre del poblet d'Antist, a la Vall Fosca, que anomena així mateix una font —la *font de Fener Llong*— i l'altre, que es presenta com a topònim aglutinat —*els Fenerllongs*— al ban de Mont-ros¹⁷. Ja, però, anant cap a l'Urgellet, a Rubió a la vall del Cantó (Pallars Sobirà), un *feners* que hem observat cartografiat, i és també precisat per la llargada, és anomenat amb l'adjectiu modern: *el fener Llarg*. Talment com hem dit, en tots els *aiguals* als quals escau aquesta caracterització.

De vegades el determinatiu posa en relleu el tuf desagradable que a vegades fan, perquè, sota l'aspecte tan plaent, les molses i en general tota la vegetació que s'hi genera, per sota es va podrint, i és que, soterrada per la mollera, s'hi va fent una torbera¹⁸. Tenim així en aqueixa contrada del Pirineu Oriental a què fem referència el nom, que no pot ser més explícit, *aigols podrits*, aplicat a tres dels que n'hi ha amb constància cartogràfica, un a la Coma de Freser, sota la font d'aquest riu, i dos al terme de Vilallonga (un a Tregurà i l'altre a Llebró).

16. Altrament, una forma que no hem observat enlloc més i que caldria confirmar.

17. El *ban de Mont-ros* és una partida de la mateixa contrada. Un *ban* és a l'Alt Pallars un vedat o simplement un terreny particular —explica Pep Coll. Coromines el defineix amb més concreció com una devesa, un veral (una partida) de prats i bosc en les muntanyes d'un poble. Aqueix topònim n'és un exemple clar.

18. La capa o jaciment de la torba que es pot anar fent per sota de la mollera. La torba es forma per la descomposició dels residus vegetals— sobretot procedent de molses— sobre els quals van creixent les plantes de la mollera.

Vilallonga de Ter

En *feners* les úniques determinacions pejoratives que hi hem trobat són simplement *dolent* i *mal*. A la Muntanya d'Envinç, al vessant que cau sobre el barranc de Montardit, hi ha un cas notable de la primera¹⁹, per exemple. Si tot s'ha de dir, però, aquestes qualificacions desfavorables potser no tenen res a veure amb la de *podrit* adés esmentada. Es podrien referir també a un contingut alt en plantes tòxiques en la composició dels seus herbassars, que no els faria bons com a farratge, com el mateix bestiar revelaria evitant de pasturar-hi.

Amb l'epítet *mal* tenim el topònim *lo Fenemal* de la Vall Ferrera. És un indret del vessant de ponent del Monteixo, que dona nom per extensió a tota aquella banda de l'aiguavés, el que té al fons la Força d'Àreu, això és, el barri a l'entorn de l'antic castell d'aqueix poblet d'Àreu.

Observem que en aquest topònim, format per l'aglutinació de *feners* i *mal*, el terme *feners* hi concorre amb pèrdua de la *r* final, altrament muda.

Hi ha, és clar, trets físics que tan sols es consideren en un dels dos termes. Així únicament hem observat en el *feners* les característiques següents:

El fet de ser de condició plana: *els feners Plans* a les Bordes de Surp (Ribera de Sort).

El fet de fer en un cert punt un enforcall, d'on surten dos brancs: *el fener Forcat* a la Vall d'Àneu, sobre Isabarre.

La blancor que s'hi veu, potser a causa dels fruits de la cotonera, una herba que hi sol haver sempre i que, en fructificar, enarbora cada fruit, envoltat de flocs blancs com de cotó: *els feners Blancs* a Surp i el *barranc de Feneralba*, que aboca les aigües al riu de Santa Magdalena, afluent per l'esquerra de la Noguera Pallaresa.

La situació respectiva de dos *feners* contigus: *la fenera de Davall* i *la fenera de Dalt*, també a Surp.

Herba cotonera

19. Amb el sintagma «feners dolent» es determinen una font, un barranc i un serrat del seu entorn.

Al seu torn, els adjectius que hàgim vist com a exclusius en *aigol* són aquests dos: *fondo* i *verd*. Els *aigols Fondos* a Favert i els *aigols Verds* a Rocabrúna, sota el coll Pregon de la carena fronterera.

Les molles

Diguem alguna cosa sobre les *molles*, el terme general que hem convingut reservar per a denominar tota mena d'aiguamolls muntanyencs, i no sols els propis de l'alta muntanya, sinó també els que es poden descobrir en qualsevol altre muntanyam afí, mentre vagi també sobrat d'aigua. És, de fet, el mot més conegut per a referir-se als llocs empanatats de muntanya, anàlegs però no idèntics als aiguamolls de terra baixa.

Mollera és una paraula que no fa pas tant de temps que trobàvem sempre amb la primera vocal, pre-tònica, escrita amb *u*, això és, *mullera*. Però és un mot, com posa en relleu Coromines, que deriva de *moll*; *moll*, però, en el sentit no d'humit, mullat, sinó de cosa relaxada, flàccida, és a dir, de cosa que no ofereix resistència a la pressió i s'enfonsa tan sols tocar-la; així, en aquest sentit, un terreny moll és el que s'afona sota el peu, en trepitjar-hi. Cal dir que aquest significat s'ha perdut en el català central, però es conserva bé en el valencià i a les Balears i, segons diu el mestre, no hi ha estranyesa d'entendre aquest mot així, en sortir de la influència immediata de Barcelona.

Una *mollera*, doncs, és un indret que es diu així perquè el seu terreny és tal que, en posar-hi els peus, aquests s'enfonsen. Això s'esdevé, és clar, perquè l'aigua el xopa, llevant-li la consistència que confiaves trobar-hi. De fet, l'aigua hi sobreix. I és precisament això —i ajuntant-s'hi la pronúncia en *u* de la *o* àtona en el català central— el que va induir a pensar que la primera síl·laba del mot *mollera* feia referència a *mullar* i va provocar aquesta persistent grafia en *u* de la *o* pre-tònica.

Corroborar, altrament, que *moll* en *mollera* es refereix a consistència flàccida els termes derivats de *fang* amb què és conegut també en algunes localitats aquest accident. Així tenim, segons l'ALDC, que les molles són dites *fanguer* a Esterrí d'Àneu, *fangot* a Ordino, *fangals* a Meranges (com a segona resposta) —*fangal* a l'Alguer—, *fanguers* a Sentmenat (segona resposta) i *terreny fangós* a Alberic (Ribera Alta).

Coromines assegura que l'ús de *mollera* s'estén des de les Maleïdes fins a Narbona de Llenguadoc, el cap de Creus, el Montseny i el Berguedà; i insisteix que ha sentit aquesta paraula per tot l'Alt Pallars, Andorra i de cap a cap de la Cerdanya, com també al Conflent i a l'entorn del Canigó i per tota l'Albera. Esmenta aquests llocs concrets on en va testimoniar l'ús: el Brull, al Montseny, Pardines i Querallbs a la Vall de Ribes (Ripollès), el Castell d'Alareny (*de l'Areny* oficialment), al Berguedà, i encara Sora (Lluçanès) i Sant Vicenç de Torelló (a la Plana de Vic, sota Bellmunt).

En algunes zones, les notícies que en dona Coromines no coincideixen amb les dades de l'ALDC, potser perquè posteriorment han anat guanyant terreny mots no estricta-

ment autòctons. Diu que va trobar el mot «vivíssim a totes les altes valls catalanes del Pirineu» i «enlloc tant com a les altes riberes ribagorçanes», on l'anota en les converses i com a genèric, «topònim i pre-topònim a totes les valls de Boí i Barrovés i més cap a ponent...». Doncs, les respostes per al concepte *aiguamoll* que enregistra l'*Atles lingüístic* no confirmen aquesta vivesa del mot que hi veu Coromines. Les paraules que troba l'ALDC en les valls pirinenques ponentines o bé són variants del lleidatà *patamoll*: *patimoll* a les Paülles (Ribagorça aragonesa) i *platomoll* (Sort), o bé derivats de *xarco* (*xarcoll* a Senet de Barrovés; *xarcallar* a Taüll, o encara *llac*²⁰ (i, secundàriament, *xarco*, tal qual) a Sarroca de Bellera (Pallars Jussà). Talment com si s'hi hagués imposat l'ús provincial o bé hi hagi penetrat amb força el castellanisme (si més no en aquesta part del territori) «xarco».

En les revisions del mapa a escala 1:5.000 de l'Institut Cartogràfic (ICC) vàrem trobar amb una certa freqüència topònims amb el terme *mollera*. Així a Taüll la *mollera de Sobiradi* (a la *Comamarja* sobre l'ermita de Sant Quirc de Taüll) o el *riu* i la *canal de Molles*, a la vall del riu de Sant Nicolau. Igualment al Pirineu Oriental; si més no a les muntanyes de Núria o del curs alt del Ter hi vam poder constatar un bon mostrari. Per exemple, a la Coma de Noucreus tenim una cometa afluent que en rep el nom —*coma de les Molles*— amb un torrent homònim. I hi ha encara dues *reconca de les Molles*, l'una a la part superior de la *Coma de Vaca* i l'altra al capdamunt de la Coma de Noucreus, abans esmentada. I podem citar, encara, el *pla de Molles*, sobre Querallbs, a la cometa de Fontalba, on es va interrompre la carretera que, fa uns anys, es va intentar fer arribar al santuari de Núria per a poder-hi anar amb cotxe.

La vall de Coma de Vaca des de la collada de l'Orri

Ramon Amigó també troba *mollera* en la toponímia de Vilallonga de Ter. Hi esmenta, per exemple, la *mollera dels Dos Freixes* (que diu, per cert, que no és sinó un *aigol*), que es troba al capdamunt d'un torrent que hi deu tenir el naixement.

N'hem observat també al Lluçanès: un *camp de les Molles*, a Sant Agustí, i un *bac* (obaga) així determinat sobre Alps. Esmentem també les *molles de Puigpedrós*, que es troben entre el *coll de les Molles* i aqueix pic cerdà, fronte-

20. De *llacor*, sinònim de *llot* o *fangar*.

rer amb Andorra. Com a ocurrència més cap a l'est que hàgim confirmat, tenim la *mollera del Gavatx*, sota el puig Neulós, sobre la Jonquera.

En el quadre adjunt hi ha els punts d'enquesta sobre el concepte aiguamoll de l'ALDC en què el mot referent és *mollera* (amb *molleriu*, derivat immediat).

- Estagell (Rosselló)
- Cornellà de Conflent (amb *molleriu*, segona resposta)
- Alp (Cerdanya)
- Querals (Cerdanya)
- Campdevànol (com a segona resposta) (Ripollès)
- Les Llosses (Ripollès)
- Castellar de n'Hug (amb *molleriu*, segona resposta) (Berguedà)
- Avià (Berguedà)
- Santa Maria de Corcó (Osona)
- Prats de Lluçanès (Osona)
- Tordera (Maresma)

Els moixals

Per tota aquesta banda del català oriental es fa força present el mot *moixal*, de la mateixa família semàntica, però que s'aplica sobretot a indrets on traspua aigua, la qual origina un petit aiguamoll (o *aiguamoix*)²¹. Un lloc, doncs, no gaire gran, amarat perquè hi va degotant constantment aigua (que potser regala d'una roca), la qual deixa una bona aigualera en l'herbassar que s'hi congria.

Una variant pretèrita seva, de significat idèntic, deu ser *moixer*, present encara en la toponímia. Així tenim, per exemple, el *ras del Moixer* el punt culminant de la carena fronterera sobre Maçanet de Cabrenys (Alt Empordà), i el topònim *Moixeró*: amb què els geògrafs i els excursionistes coneixen el tram de serra que continua el Cadí cap a llevant fins que és rellevat en aquesta comesa per la Tosa d'Alp i el Puigllançada; però que en sentit estricte és tan sols el nom dels plans de pasturatges humits dels rasos culminals que s'estenen entre el *coll de Pendís* i el *coll de Jou*, uns pasturatges, aquests del «Clot de Moixeró», on «les fonts hi brollen, omplint-lo de murmuris», com diu Verdaguer i Coromines confirma, assabentant-nos que «aquest immens pla de pasturatges humits ... és tot ell pla de moixals».

Personalment tenim constància també d'una font dita *del Moixer*, que es troba al municipi de Cercs (Berguedà), prop del

despoblat de Vilosiu. Aquesta font té a no gaire distància un estanyol que, tal com assenyala la cartografia, no és sinó una mollera, originada sens dubte per aquesta font del Moixer que té tan a prop. L'estanyol es troba al mig del *pla dit de l'Estany*, a tocar del mas deshabitat del mateix nom, i és envoltat per una prada de meravella, amb la gerdor més viva del món²².

Mollal i mollar

Uns altres mots sinònims de *mollera* són els termes, variants de la mateixa família, *mollal* i *mollar*. Tant l'un com l'altre, anomenen, com diu Coromines, llocs sovint enclotats (o, en un prat, la part més fonda) que es mantenen constantment humits, fins i tot ben xops, amb la qual cosa, quan plou, s'hi fan bassiols. Tanmateix, com matisa el mestre, no arriben a ser tan pantanosos com l'aiguamoll.

Segons també comenta, «mollar és molt viu a tot Ribagorça, sobretot a partir de Llaguarres (Baixa Ribagorça aragonesa) cap amunt», i afirma que se'n troben molts a la vall de la Valira de Cornudella (Alta Ribagorça). En l'*Onomasticon* en dóna exemples de l'Alta Cerdanya (a la Tor de Querol, Angostrina i Elna) i també n'esmenta a Tavascan, al final de la Vall de Cardós (Pallars Sobirà).

Mollar és més aviat propi del Pirineu Oriental. Bosch de la Trinxeria explica que és un aiguamoll que es fa entremig de joncs, créixens, tores, baladres...

Les aigües tortes

Com ja hem referit a l'inici d'aquest article, els rierols muntanyencs, quan transcorren per paratges de drenatge difícil i, per tant, on l'aigua fàcilment s'estanca —per un planell mollerícol, posem per cas—, és normal que el curs

L'estany de Sant Maurici (en el Parc Nacional d'Aigüestortes)

21. Aiguamoix és un sinònim de *aiguamoll*, propi d'una bona porció de les terres del bisbat de Girona (l'Empordà, la Selva i, en part, la Garrotxa). Se sent també pel Vallès (Barberà del Vallès) i al Maresme (Sant Andreu de Llaveneres).

22. Aquest pla de l'Estany és en realitat un replà situat a mitja alçada del rost que baixa de la carena terminal dels *Rasets* i la *collada del Tagast*, alineada just sobre seu.

se'ls faci incert i vagin formant meandres, l'un darrere l'altre. Són els indrets que hom sol anomenar, ben explícitament, *aigües tortes*, el paradigma dels quals (car no és pas l'únic) és el famós de la Vall de Boí, congriat en el curs del riu de Sant Nicolau, al Parc Nacional d'Aigüestortes i estany de Sant Maurici.

Com hem dit, aquesta denominació es troba en altres llocs. Així n'hem constatat un altre cas no gaire lluny, a la Vall d'Àneu, sota el pic del Teso, al final de la vall suspesa del riu de Son, per l'indret de *Campolado* on hi ha l'aiguabarreig de dues canals.

Afegim que la nostra llengua no té l'exclusiva en el nom d'aquest accident. Tenim, per exemple, unes *Aigües Tòrtes* araneses a la vall de *l'arriu d'Aiguamòg* (llegiu «aiguamotx»), poc més enllà dels *Banhs de Tredòs*, un paratge que afegeix al seu encís previst l'allicient de mostrar un notable saltant d'aigua. I així mateix al Pirineu aragonès, prop del port de Somport i entre les valls d'Hedro i Aísa, tenim unes *Aguas Tuertas*, prou conegudes.

Altres mots per *mollera*

N'hi ha encara més, de mots, per a anomenar les molles: *molleriu*, *molladiu*, *mollerica*, *aigüerol*... Deixem els que no són sinó simples variants de *mollera* i diguem alguna cosa del terme *aigüerol*.

L'ALDC enregistra el mot (segons la variant *aigüerol*) com a nom per a l'aiguamoll en els punts d'enquesta següents: Sant Pere de Ribes (Garraf), Cervelló (Baix Llobregat), Santa Eulàlia de Riuprimer (Osona), Vacarisses (Vallès Occidental), Campins (Vallès Oriental) i Mojà (Bages). (En les tres darreres poblacions, com a segona resposta²³); com podem veure, per altra part, en cap localitat que pertanyi a l'alta muntanya. En canvi, Coromines en el DECat retreu el significat d'aiguamoll d'aquest mot tan sols per als parlars rossellonesos i veïns, posant com a exemple que és conegut amb aquest nom un paratge de damunt Beget (Garrotxa-Ripollès) que crida l'atenció perquè hi brolla l'aigua. En aquest sentit podem reportar el topònim *aigarols de Bacivers*, de Mentet al Conflent.

Acabem aquests apunts, ben segur no exhaustius, sobre els aiguamolls muntanyencs, esmentant que també se'n poden trobar, per bé que com a excepció, en el País Valencià, al Penyagolosa, la part obaga —l'ombria— del qual és plena de fonts. Ens en dona notícia J. Vigo i Bonada en un estudi seu de la flora de la contrada. Hi descriu una comunitat de plantes aquícoles pròpia del lloc, que designa amb l'epígraf de *mollera valentina de Càrex fosc* i diu que es tracta d'un tipus de mollera que es troba únicament entre els 1.300 i els 1.500 metres d'altura. Potser el nom d'un dels eiximents d'aigua *els Aiguajols* que s'escau en un dels estreps del cim, la *serra de la Batalla*, fa referència a un indret que és entollat, això és, una mollera. Qui sap si aquest mot no és sinó una variant del terme *aigüerol* del Principat.

Punts d'enquesta sobre el concepte «aiguamoll» de l'ALDC en què la resposta és «mulladiu».

- Maçanet de Cabrenys (Alt Empordà)
- Bassegoda (Alt Empordà)
- Lledó d'Empordà (Alt Empordà)
- Oix (Garrotxa)
- Sant Privat d'en Bas (Garrotxa)

Advertiment

Els estudiosos de les comunitats vegetals dels Països Catalans solen aplicar el nom de *fenèr* a tots els herbassars megafòrbics de l'estatge montà i subalpí de les muntanyes de casa nostra, obviant o no esmentant la condició fonamental de terrer enaiguat de l'indret, segons el testimoniatge de la gent del país. Així, doncs, en aquesta extensió tècnica del mot són considerats també fenèrs, per exemple, els herbassars ufanosos que es fan a les vorades dels boscos o al peu d'una cinglera regalimosa, o encara els que constitueixen la fase inicial en la recuperació de la coberta arbòria després del pas d'una allau a bé en les clarianes que s'han obert en alguna tallada de la massa forestal; uns herbassars que si bé, cal convenir-hi, necessiten per a fer-se una bona humitat del terreny; no pas, però, que l'aigua hi sobreixi. Un fenèr potser no és sovint sinó un aiguamoll o mollera incipient; un indret fins i tot on l'aigua potser no hi raja tot l'any: un paratge, però, on aquesta aigua sempre pot revenir. ♦

Bibliografia

- AMIGÓ ANGLÈS, Ramon, PASCUAL I PAGÈS, Julià, *Toponímia del terme municipal de Vilallonga de Ter*, Fundació Vives i Casajuana, Dalmau Ed., Barcelona 1978.
- *Andorra 1:40.000*, Ed. Alpina, 2011-12.
- *Andorra mapa topogràfic 1:25.000*, Ed. Del M.I. Govern, 1989.
- *Andorra i sectors fronterers d'Alt Urgell i Cerdanya 1:40.000*, Ed. Alpina-Geo Estel, Barcelona 2010.

23. La primera resposta a Mojà és *aiguamoix*, a Vacarisses, *aiguamoll* i a Campins, *aigamoll*.

- *Atlas lingüístic del domini català* (ALDC), vol. III, Joan Veny, Lídia Pons i Griera, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 2006.
- *Atles topogràfic de Catalunya* (ATC) 1:50.000, 3 vols., Institut Cartogràfic de Catalunya, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 2000.
- BARNILS CARRERA, Ton, «Dietari de la Transpirinenca, II part: els gegants aragonesos», dins *Muntanya*, núm. 903, Centre Excursionista de Catalunya, Barcelona 2013.
- BATTISTINI, Rafael, *La Vall de Cabó*, Arxiu bibliogràfic excursionista de la Unió Excursionista de Catalunya de Barcelona, Barcelona 1996.
- COLL, Pep, *El parlar del Pallars*, Ed. Empúries, Barcelona 1991.
- COROMINES, Joan, *Diccionari etimològic i complementari de la llengua catalana* (DECat), 9 vols., Curial - «la Caixa», Barcelona 1984.
- *Onomasticon Cataloniae* (I-VIII), Curial - «la Caixa», Barcelona 1989.
- *Diccionari català-valencià-balear* (DCVB), d'Alcover i Moll.
- *Diccionari de geologia*, direcció d'Oriol Riba i Arderiu, Institut d'Estudis Catalans, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1997.
- *Diccionari de la llengua catalana*, primera edició en rústica (DIEC), Institut d'Estudis Catalans, Enciclopèdia Catalana i Ed. 62, Barcelona 2009.
- *Diccionari de la llengua catalana* (DLC), IX ed., direcció de Joan Carreras i Martí, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984.
- FOLCH I GUILLÈN, Ramon, *La vegetació dels Països Catalans*, Institució Catalana d'Història Natural, Ketres editora, Barcelona 1981.
- *Gran enciclopèdia catalana* (16 vols.), Enciclopèdia Catalana (GEC), Barcelona 1970.
- *Gran geografia comarcal de Catalunya* (vol. 16, l'Alt Urgell, la Vall d'Aran, Andorra), Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1984.
- *Història natural dels Països Catalans* (vol. 6, Plantes superiors i Vegetació), direcció de Ramon Folch i Guillèn, Enciclopèdia Catalana, Barcelona 1988.
- *La vegetació del massís de Penyagolosa*, Institut d'Estudis Catalans, Barcelona 1961.
- *Molló, 218-III, Mapa topogràfic Nacional de España 1:25.000*, Instituto Geográfico Nacional, Madrid 1988.
- *Muntanya d'Alinyà 1:25.000*, Ed. Alpina, Geo Estel, Barcelona 2010.
- *Nomenclàtor oficial de toponímia major de Catalunya*, 3 vols., Generalitat de Catalunya, Institut d'Estudis Catalans, 2, ed. 2009.
- *Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici 1:25.000*, Institut Cartogràfic de Catalunya, 1997.
- *Penyagolosa 1:30.000*, Ed. Alpina, Granollers 1999.
- *Pica d'Estats, Monteixo 1:25.000*, Ed. Alpina Geo Estel, 2007.
- PLANAS BATLLE, Xavier, PONSA VIDALA, Àurea, «Etimologia de la toponímia andorrana relacionada amb riscos geogràfics naturals», dins LLENGUA NACIONAL, núm. 61, IV trim. 2007.
- *Setcases 218-III, Mapa Topogràfic Nacional de España 1:25.000*, Instituto Geográfico Nacional, Madrid 2002.
- *Tossa Plana, Puigpedrós 1:25.000*, Ed. Alpina, Geo Estel, 2001.
- *Ulldeter 218-II, Mapa topogràfic Nacional de España 1:25.000*, Instituto Geográfico Nacional, Madrid 1988.
- *Valls d'Andorra 1:50.000*, M.I. Consell General, 1977.
- VIGO I BONADA, J., *L'alta muntanya catalana. Flora i vegetació*, Centre Excursionista de Catalunya, Ed. Montblanc-Martin, Barcelona 1976.

Aclariment

Bona part dels feners i aiguals esmentats en aquest treball no apareixen en els mapes que enumera la bibliografia. Procedeixen, però, de la toponímia dels blocs d'ortofotomapes 1:5.000 corresponents als fulls del Mapa Topogràfic Nacional de la sèrie 1:50.000 dels quals més avall fem la relació. O, més exactament, de les notes personals que vàrem prendre en la comesa de revisor del Recull de Camp de Toponímia de l'ICC a escala 1.5000. En concret, es tracta dels fulls 1:50.000 següents:

Sort 33-10 (214); Esterri d'Àneu 33.9 (181); Molló 37-10 (218); Tremp 31-11 (252); Artesa de Segre 33-13 (328); la Jonquera 39-10 (220); Isona 33-12 (290); Manlleu 37-12 (294).

UN PREC ALS NOSTRES SOCIS I SUBSCRIPTORS

Ho diem sobretot als socis, però també als subscriptors: ens aniria bé de tenir el vostre correu electrònic (estigueu tranquils si no en teniu). El fet de no tenir-lo fa que no us puguem assabentar amb rapidesa i comoditat de certes notícies o de conferències que fem, o que us hàgim d'enviar per carta (als socis) el «Full Informatiu», les convocatòries a assemblees... Si Llengua Nacional no us ha enviat mai res per correu electrònic, això vol dir que no el tenim.

És ben fàcil de fer-nos-el saber: fent servir el vostre correu, envieu-nos un missatge a <llengua@llenguanacional.cat>. Sols cal que escriviu el vostre nom i cognoms perquè us puguem trobar en la base de dades. Moltes gràcies!